

Chambre des Représentants

28 MARS 1945.

PROPOSITION DE LOI

établissant une présomption légale
au profit de certaines personnes
victimes d'une contrainte morale.

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition de loi a pour but essentiel de faciliter et de hâter la solution des litiges actuellement latents et dont le nombre va croissant au fur et à mesure que les individus persécutés par les Allemands pour cause de race, de religion ou d'opinions, reviendront des geôles où ils sont actuellement détenus.

Elle vise notamment le cas de toutes les personnes belges ou étrangères qui ont été arrêtées, emprisonnées ou déportées par l'occupant et dont les biens ont été saisis ou confisqués, pour être ensuite vendus à des tiers.

Un arrêté-loi pris à Londres, le 10 janvier 1941, a déjà partiellement organisé la protection des victimes de ces actes de spoliation, commis par l'autorité occupante, au mépris des principes les plus élémentaires des conventions internationales et du droit des gens. Ces dispositions légales précisent les conséquences de la nullité de tous actes constituant une dépossession de biens meubles ou immeubles appartenant à l'Etat ou à d'autres pouvoirs ou établissements publics ou même à des particuliers. Elles édictent des peines contre les vendeurs, les acquéreurs et, d'une manière générale contre toutes personnes ayant volontairement prêté leur concours à ces mesures. En d'autres termes, ces mutations de propriété sont radicalement nulles et tous ceux au détriment de qui elles ont été effectuées ont un recours facile et rapide, eu égard au caractère péremptoire de la sanction. Il en est autrement des individus très nombreux, qui n'ont pas été dépouillés, en quelque sorte officiellement, par les organismes créés par l'occupant,

Kamer der Volksvertegenwoordigers

28. MAART 1945.

WETSVOORSTEL

noudende instelling van een wettelijk vermoeden
ten bate van zekere personen
slachtoffers van zedelijken dwang.

TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

Hoofddoel van dit wetsvoorstel is de oplossing te vergemakkelijken en te bespoedigen van de geschillen welke thans nog sluimeren en waarvan het aantal toeneemt naarmate dat de wegens hun ras, godsdienst of meening door de Duitschers vervolgte personen uit de gevangenissen terugkeeren, waarin zij thans zijn opgesloten.

Het heeft, inzonderheid, het geval op het oog van de Belgische of vreemde personen die door den bezetter werden in hechtenis genomen, gevangen gezet of weggevoerd en wier goederen in beslag werden genomen of verbeurd verklaard, om vervolgens te worden verkocht aan derden.

Door een besluitwet, op 10 Januari 1941, te Londen genomen, werd reeds gedeeltelijk de bescherming ingericht van de slachtoffers van deze daden van roof door de bezettende overheid gepleegd, in weerwil van de meest elementaire beginselen van de internationale overeenkomsten en van het volkenrecht. Deze wettelijke bepalingen omschrijven de gevolgen van alle handelingen strekkende tot een ontzetting uit het bezit van roerende of onroerende goederen toebehoorende aan den Staat, of aan andere openbare besturen of instellingen, of zelfs aan particulieren. Zij voorzien straffen tegen dezen die deze goederen verkopen, verkrijgen en, over het algemeen, tegen dezen die vrijwillig hun medewerking aan die maatregelen hebben verleend. Met andere woorden, deze overgangen van eigendom zijn volkomen nietig en allen in wier nadeel zij werden gedaan, hebben een gemakkelijk en vlug verhaal, in verband met het afdoend karakter van de sanctie. Anders is het gesteld met de zeer talrijke personen, welke niet, zoowat officieel,

tels que la « Jodenvermogen », dont la mainmise sur les biens de la victime, suivait immédiatement l'arrestation de celle-ci.

Des milliers d'Israélites, par exemple, se sont cachés pour échapper à l'arrestation, à l'emprisonnement ou à la déportation dont ils étaient menacés d'une façon permanente. Mais, avant de gagner la retraite plus ou moins sûre qu'ils avaient trouvée, ils ont dû se débarrasser, tout au moins en apparence, des biens qu'ils possédaient, soit pour éviter leur confiscation par les Allemands, soit pour en retirer l'argent dont ils avaient besoin pour assurer leur subsistance.

Dans le premier cas, ils ont traité avec des acquéreurs fictifs, en se fiant à la bonne foi de ceux-ci. Bien souvent, ils eurent la déception de constater que leur confiance était mal placée.

Dans le second cas, la vente, la cession, la résiliation, ont été réelles, bien que le cédant ait manifestement agi sous l'influence d'une contrainte physique ou morale.

Le droit commun ouvre au cédant un recours en nullité des conventions de l'espèce. L'article 1111 du Code civil stipule en effet que : « La violence exercée contre celui qui a contracté l'obligation est une cause de nullité, encore qu'elle ait été exercée par un tiers autre que celui au profit duquel la convention a été faite ».

La présente proposition de loi s'inspire des principes généraux de cette disposition, dont la protection s'étend à la victime d'une violence morale, quel que soit l'auteur de celle-ci alors même que le cocontractant n'aurait aucunement participé à cette contrainte.

Mais les litiges qui naîtront de l'application de l'article 1111 du Code civil feront apparaître une question très délicate, dans le cas où la violence émane d'un tiers : c'est la question de preuve.

La proposition de loi a pour but de faciliter l'administration de cette preuve aux victimes des conventions conclues dans les circonstances visées ci-dessus. Elle présume la contrainte morale.

Ce sera, il va sans dire, une loi de circonstance et non une règle de droit commun. Sous cette réserve, la présomption édictée par l'article premier est motivée par l'évidence même des faits.

Il échet de noter que cette présomption n'est que relative. L'article 2 permet à l'acquéreur de la renverser en prouvant, par toutes voies de droit, que le vendeur ou le cédant eussent traité dans les mêmes conditions si l'état de persécution n'eût pas existé dans son chef.

L'article 3 facilite l'exercice d'un droit de suite, qui ne déroge en rien au droit commun, même dans le cas prévu par le § 2. En effet, la règle « en fait de meubles possession vaut titre », n'a jamais protégé les possesseurs de mauvaise foi.

werden uitgeplunderd door de door den bezetter ingerichte organismen, zooals het « Jodenvermogen », waarvan de beslaglegging op de goederen van het slachtoffer onmiddellijk op zijn aanhouding volgde.

Duizende Israëlieten, bijvoorbeeld, hebben zich verborgen om te ontsnappen aan de aanhouding, gevangenzetting of wegvoering waarmede zij bestendig werden bedreigd. Vooraleer zich echter naar het min of meer veilig schuiloord te begeven dat zij hadden gevonden, hebben zij eerst, althans in schijn, de goederen van de hand moeten doen die zij bezaten, ofwel om te verhinderen, dat zij werden verbeurd verklaard door de Duitschers, ofwel om er het geld van te maken dat zij noodig hadden om in hun onderhoud te voorzien.

In het eerste geval, hebben zij onderhandeld met fictieve koopers, zich hierbij verlatend op de goede trouw van dezen. Al te vaak echter zagen ze met teleurstelling dat zij dit vertrouwen niet verdienden.

In het tweede geval, waren de verkoop, de overdracht, de verbreking, werkelijk gebeurd ofschoon de overdrager klaarblijkelijk heeft gehandeld onder den invloed van een lichamelijken of zedelijken dwang.

Volgens het gemeen recht kan de overdrager een verhaal tot vernietiging van dergelijke overeenkomsten indienen. Inderdaad, artikel 1111 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt, dat « geweld, gepleegd tegen hem die de verbintenis aangegaan heeft, een oorzaak is van nietigheid, zelfs indien het gepleegd werd door een derde, onderscheiden van dengene ten voordeele van wien de overeenkomst werd aangegaan ».

Dit wetsvoorstel gaat uit van de algemeene beginselen van deze bepaling, waarvan de bescherming zich uitstrekt tot het slachtoffer van zedelijken dwang, welke ook de dader ervan weze, zelfs wanneer de medecontracteerende partij geenszins mocht hebben deelgenomen aan dezen dwang.

De geschillen echter waartoe de toepassing van art. 1111 van het Burgerlijk Wetboek aanleiding zullen geven, zullen een uiterst kiesche kwestie doen oprijzen in het geval waarin het geweld uitgaat van een derde : de kwestie van het bewijs.

Het wetsvoorstel heeft ten doel de levering van dit bewijs te vergemakkelijken voor de slachtoffers van overeenkomsten aangegaan in de hierboven bedoelde omstandigheden. Het vermoedt zedelijken dwang.

Het zal, dit ligt voor de hand, een gelegenheidswet zijn een geen regel van gemeen recht. Onder dit voorbehoud, wordt het vermoeden, voorzien bij het eerste artikel, gegrond door de klaarblijkelijkheid van de feiten zelf.

Er moet echter worden opgemerkt, dat dit vermoeden slechts betrekkelijk is. Artikel 2 laat aan den verkrijger toe het om te keeren door met alle rechtsmiddelen te bewijzen, dat de verkoper of de overdrager, in dezelfde voorwaarden, zou hebben onderhandeld indien de staat van vervolging tegen zijn persoon niet had bestaan.

Artikel 3 vergemakkelijkt de uitoefening van een volgrecht, dat in niets afwijkt van het gemeen recht zelfs in het geval voorzien door § 2. Inderdaad, de regel « inzake roerende goederen geldt het bezit als titel » heeft nooit de bezitters te kwader trouw beschermd.

Quant aux biens dont la loi soumet la cession à une publicité en faveur des tiers, il dépend des acquéreurs de se faire produire ou de rechercher par le moyen que leur offre la publicité légale, le titre de leur vendeur. Ils connaissent donc les risques auxquels ce titre les expose et l'on peut présumer qu'ils l'ont accepté.

Enfin, l'article 4 tend à exclure une interprétation trop restrictive des bénéficiaires de la loi. Il importe de ne pas considérer la protection circonstancielle édictée en faveur des victimes de persécutions raciques comme un droit civil *sensu stricto*, dont le bénéfice pourrait être subordonné, dans l'esprit des juges, à une condition de réciprocité. Il convient, au contraire, d'étendre ce bénéfice à tous ceux que la « rage allemande » a pu frapper sur notre sol alors que la Belgique les avait généreusement accueillis. Le cas s'applique surtout aux deux dernières catégories d'individus visées par l'article 4.

Wat de goederen betreft, waarvan de overdracht door de wet is onderworpen aan openbaarheid ten bate van derden, hangt het van de verkrijgers af zich te doen vertoonen of door het middel dat de wettelijke openbaarheid hun biedt, den titel van hun verkooper na te gaan. Zij kennen dus de gevaren waaraan deze titel hen blootstelt en men kan onderstellen dat zij ze hebben aanvaard.

Ten slotte, strekt artikel 4 er toe een al te beperkende uitlegging te geven van degenen die de wet zullen kunnen invoeren. De wegens de omstandigheden ingevoerde bescherming ten bate van degenen die om wille van hun ras worden vervolgd mag echter niet worden beschouwd als een burgerlijk recht *sensu stricto*, waarvan het voordeel, in den geest der rechters, afhankelijk zou kunnen worden gemaakt van een voorwaarde van wederkeerigheid. Integendeel, dit voordeel behoort te worden uitgebreid tot allen die door de « Deutsche razernij » op onzen bodem werden getroffen terwijl België ze edelmoedig had opgenomen. Het geval geldt vooral de twee laatste categorieën van personen bedoeld bij artikel 4.

Charles JANSSENS.

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE PREMIER.

Indépendamment des dispositions de l'arrêté-loi du 10 janvier 1941, relatif aux mesures de dépossession effectuées par l'ennemi, les cessions de biens de toute nature, intervenues postérieurement au 20 juin 1940 et antérieurement au 31 août 1944, entre un cédant exposé, pour raison de nationalité, de race ou d'opinions, aux persécutions de l'autorité occupante, de ses agents ou de ses auxiliaires, et un acquéreur quelconque, sont présumées avoir été consenties sous l'empire de la contrainte morale et, comme telles, annulables à la demande du cédant, suivant les prescriptions de l'article 1111 du Code civil.

Cette disposition est applicable lors même que la cession aurait été expressément qualifiée de définitive et que l'acquéreur se serait abstenu de toute manœuvre personnelle de contrainte directe.

ART. 2.

L'acquéreur sera recevable à renverser la présomption établie par l'article précédent, en administrant la preuve que le vendeur eût cédé les biens dont s'agit dans des conditions identiques ou analogues, même si l'état de persécution ouverte ou latente, actuelle ou imminente, qu'invoque le vendeur n'avait pas existé.

WETSVOORSTEL

EERSTE ARTIKEL.

Afgezien van de bepalingen van het besluitwet van 10 Januari 1941 « inzake de door den vijand genomen maatregelen houdende ontheffing uit het bezit », worden de overdrachten van goederen van allen aard, geschied na 20 Juni 1940 en vóór 31 Augustus 1944, tusschen een overdrager, wegens zijn nationaliteit, ras of meening blootgesteld aan de vervolgingen van de bezettende overheid, van haar agenten of helpers, en onverschillig welken verkrijger, ondersteld te zijn bewilligd onder den drang van een zedelijke dwang en als zoodanig vernietigbaar op aanvraag van den overdrager, overeenkomstig de voorschriften van artikel 1111 van het Burgerlijk Wetboek.

Deze bepaling is toepasselijk, zelfs indien de overdracht uitdrukkelijk als definitief wordt beschouwd en de verkrijger zich heeft onthouden van elke persoonlijke handeling van rechtstreekschen dwang.

ART. 2.

De verkrijger mag het bij het vorig artikel bedoeld vermoeden omkeeren door het bewijs te leveren, dat de verkooper de goederen waarover het gaat, zou hebben overgedragen in volkomen gelijke of gelijkaardige omstandigheden, zelfs indien de staat van openlijke of bedekte, werkelijke of dreigende vervolging, waarop de verkooper zich beroept, niet had bestaan.

ART. 3.

Outre son recours contre l'acquéreur, le vendeur pourra poursuivre la revendication des biens dont il a été dépossédé par la cession annulée, contre les acquéreurs successifs, à charge pour le revendiquant d'établir que les tiers ainsi recherchés connaissent l'origine des biens acquis par eux.

Cette connaissance sera toutefois présumée s'il s'agit d'immeubles, de fonds de commerce ou d'autres biens dont la cession est soumise par la loi à une publicité en faveur des tiers.

ART. 4.

Le bénéfice des dispositions qui précèdent est réservé :

1° aux nationaux des puissances unies dans la lutte contre l'Allemagne et ses alliés ;

2° aux apatrides régulièrement autorisés à séjourner avant le 1er septembre 1939 dans l'une de ces nations unies ;

3° aux individus chassés pour raison de nationalité, de race ou d'opinions des territoires de l'Allemagne ou de ses alliés et qui auraient été pareillement admis à séjourner sur le territoire de l'une des nations unies, antérieurement au 1er septembre 1939.

ART. 3.

Buiten zijn verhaal tegen den verkrijger, kan de verkooper de terugvordering vervolgen van de goederen van welker bezit hij werd ontheven door de vernietigde overdracht, tegen de opeenvolgende verkrijgers, onder verplichting voor den eischer om uit te maken, dat de aldus gezochte derden den oorsprong kenden van de door hen verkregen goederen.

Deze kennis wordt, evenwel, vermoed indien het gaat over onroerende goederen, handelszaken of andere goederen waarvan de overdracht door de wet onderworpen is aan openbaarheid ten bate van derden.

ART. 4.

Op vorenstaande bepalingen kunnen zich beroepen :

1° de onderhoorigen van de mogendheden vereenigd in den strijd tegen Duitschland en zijn bondgenooten ;

2° de « apatriden » die op regelmatige wijze vóór 1 September 1939 werden gemachtigd om op het grondgebied van een der Vereenigde Naties te verblijven ;

3° de personen, die om reden van nationaliteit, ras of meening werden uitgedreven uit gebieden van Duitschland of van zijn bondgenooten en die eveneens, vóór 1 September 1939, toelating hebben bekomen om te verblijven op het grondgebied van een der Vereenigde Naties.

Charles JANSSENS,
Georges BOHY,
Louis BAILLON.